

COMUNICACIÓ

Xavier Roviró Alemany: *La natura segons en Pere Font i Ribes*

Esmentaré unes quantes creences sobre la creació d'animals, de plantes i de l'home, i també de la natura en general. Han estat recollides pel Grup de Recerca Folklòrica d'Osona a Pere Font i Ribes entre els anys 1980 i 1984. En Pere va néixer en 1909 a l'Argilagós, una masia situada sobre el cingle del Far, al terme de Susqueda. Quan es casà anà a viure a Rupit, on morí a l'estiu de 1984. Treballà sempre al bosc, féu de pagès i era sauri: tenia el do de trobar aigua i tresors; ho feia amb una ballesta, i ens ho demostrà més d'una vegada. Ens explicava que aquest seu do l'hi havia donat Déu, de la mateixa manera que altres persones tenen altres dons, i deia: «Perquè Déu va dir que entre tots ho hem de fer tot». Era un bon narrador fent servir una gran varietat d'entonacions i moviments de veu, així com l'ús de paraules i formes antigues. Totes les narracions d'encantats, del follet, de màgia, de bruixes, de dimonis, etc., les explicava convençut que eren fets reals, que havien passat alguna vegada, i els recreava i revivia recordant tots els detalls cada cop que els contava.

Creences semblants també les hem recollides d'altres persones de la comarca d'Osona, tots nascuts a principis del segle xx, que han viscut la natura de manera intensa. Són persones que han estat pastors, pagesos o bosquerols i, per tant, la natura ha format part de la seva vida diària, ja que han viscut hora a hora i dia a dia els fets naturals de molt a prop. Les interpretacions i les descripcions que donen de tot el creat són tangibles i molt assequibles, amb una sensibilitat basada en una percepció racional dels fets observats.

La majoria d'aquestes persones, en Pere n'és l'exponent més clar, tenen evidentment una concepció dualista de la vida, i asseguren que tota la creació prové de la lluita mantinguda entre la part bona i la part dolenta. Una lluita aferrissada que ve de temps immemorial entre Déu i el diable, dos esperits purs i oposats: «*Dos esperits puríssims i perfectíssims que no es poden ni veure ni tocar.*»

Una pugna que ha permès la creació de tots els animals, de totes les plantes i també dels éssers inanimats: «*Hi ha la bona i la*

dolenta que es combaten. I és de molt bon entendre, sense lletra ni sense re. I la dolenta sempre anava per combatre la part bona, per quedar-s'ho tot ell.»

Donaré, però, només uns quants exemples dels que ens contà en Pere del resultat d'aquesta pugna.

– «Perquè, per exemple, con el bon sembrador va sembrar el blat, qui va ser qui va sembrar la cugula?: l'enemic!»

– «Qui va plantar els ceps, va inventar els ceps, el raïms, el vi, lo que sigui? Per fer la polecra [la punyeta] al mig dels ceps hi sortien romegueres. Per dar feina a n'el pagès!»

– «La fanga de dues pues és existida del dimoni. La fanga de fangar, de fer vianda, és existida del dimoni, és de dues pues. El dimoni va dir: – Jo fangaré el camp sense fer-hi cap petja, per fer vianda!

I vet aquí que el Senyor li va dir [parla més suau]: – Aviam, porta-la, aquesta fanga, aviam com està?

I va veure que era de dues pues. Diu: – Jo n'hi posaré una de tres i encara faré més tros que no pas tu.

I Déu va posar l'atra, la de tres pues. Com que era més ampla, agafava més tros. Amb una malícia que espantava, la part dolenta sempre anava només si poria traïr; sempre, sempre.»

– «Els gats són posats de Déu i les rates són del dimoni. Prevé de base de conreu. [Aquí torna a explicar com el dimoni va perdre la juguesca de les fangues.] Llavonses el dimoni de ràbia li va di-li:

– Dòs ara inventaré unes cuques, que tanta vianda com hei fagis, que se te la mengin tota...

– Dòs jo li inventaré unes atres que se les menjaran!

El gat és inventat de Nostro Senyor... L'atre va dir:

– Hi posaré la rata!...

– Dòs jo en faré unes atres que es menjaran les cuques.»

– «Al! Jo pel mig del bosc hi passaré tant com vulguis. Perquè cony jo no passaré? Només per les mates? No espinen pas!

I el dimoni [amb veu ronca]:

– No? Jo n'inventaré unes per lla al mig de les mates que

seran llargues com una soga, i faran unes dents com una cara-lloba [família dels cards?].»

- «*El llop és una cuca de bosc. Com que Déu i la part dolenta no sabia com divertir-se, van anar a posar-lo. Oh!, i en varen posar de cuques sobrerres.*»
- «*Totes les porqueries, d'abres, cuques, ... me cago amb ..., sempre amb la malícia, ja són posades de l'una i de l'atra. La rata-penada –ja esteu farts de veure-la–, doncs és portada, és existida del dimoni, la rata-penada. La rata-penada no porta pas plumes! Porta pas plumes! Vola de pell! Té pa re de plumes! Porta les ales igolment com això [assenyala la mà], però no porta pas plumes!
Per què no porta plumes?
Perquè és de la part dolenta. És posada de la part dolenta. I Nostro Senyor va dir:*
- *Doncs jo en faré un atre de més maco. Que serà més maco que no pas el teu!
I va posar l'areneta [oreneta]. L'areneta no fa cap mal per res enlloc del món.»*

Si anéssim desgranant la lògica, ens portaria a trobar que tots i cada un dels éssers de la creació tenen el seu contrari, el complementari o l'oposat: la rosa té espines; el gos és el parent bo del llop, com el porc del senglar; el llargardaix és noble, la serp traïdora; els rovellons són bons, les lleteroles verinoses; ...

I l'home? D'on ve l'home? Evidentment l'home ha estat creat per Déu i tots els éssers humans, els que han nascut i els que naixeran, estan sota la protecció de la part bona. Però el dimoni sempre està a l'aguait per si pot aconseguir, en algun moment de descuit, una ànima esgarriada; d'exemples d'això en trobariem a pilots. En Pere ens feu una explicació molt interessant d'un d'aquests moments de distracció de la part bona:

«Totes les hores de què va passar els martiris Déu, eh! –pujar les muntanyes del Calvari, que porta l'hestòria aquesta– ell, el pobre, no va poder estar per ningú, enteneu? I tots els que varen néixer, nois i homes, tots els dies que varen estar, varen quedar de la part dolenta. Van

quedar encantats, i aquesta gent no moren pas: són castigats.

I per què són castigats?

Perquè no hi havia Déu! Tots els que van néixer mentre feien els martiris Déu –que el varen agafar–, ell no va estar per ningú i varen quedar de la part dolenta: els encantats.

Varen quedar castigats, si estan castigats no moren pas. Una cosa castigada no mor pas.»

Acabo posant unes petites anotacions d'algunes explicacions que ens féu en Pere Font sobre fets naturals. Només en dono un petita llista, però significativa, sense fer-ne la transcripció ni cap comentari, ja que seria tan llarg que ho deixo per a la reflexió:

- Totes les espècies d'animals són a la mar i a terra. Menys la guilla, que no va voler tirar-se a l'aigua.
- Hi ha diversos tipus d'homes: gegants, patufets, indis, gitans.
- La vaca és la bèstia que més t'estimarà com una persona.
- Un verí ha de matar l'altre.
- L'isard és la cabra bosquetana.
- El serpent prevé d'una serp molt vella.
- L'ós no és cap mala bèstia; si no l'amoïnes, ella no amoïna a ningú.
- Hi ha dues llunes: la del dia i la de la nit.
- El món no volta, doncs les muntanyes no es mouen pas.
- El món no és rodó, doncs com està format el voltant de la bola?
- La boira és un fum que surt d'uns forats. El fum el crea l'atmosfera del terreny.
- Els terratrèmols els crea el fum quan no pot sortir per cap forat.
- El vent és una electricitat. És un esperit. Sense vent no podem viure.
- El tro en un principi havia de servir per avisar que cauria el llamp.
- La centella té més potència que el llamp.
- El cel és a dalt i l'infern a baix.